List 3. **NOVICE** Tečaj XXVI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 15. januarja 1868.

Gospodarske stvari.

O uravnavanji in gospodarstvu kmetij,

posebno o uravnavanji zemljišč.

Spisal Fr. Povše.

Vsak umen gospodar mora imeti načrt (osnovo), po kterem gospodari. Poznati mora toraj na tanko velikost in lastnost svojega posestva; on mora vedeti, kako je sestavljeno njegovo zemljišče; on mora poznati zemljo ne le v fizikalnem oziru, ampak mora tudi spoznati plodnost njegovo.

Dalje je treba razdeliti polje, ako še ni razdeljeno, v kose (parcele). Napravi se dalje zaznamek, v kterega se zapiše lastnost zemlje in njen prinos.

Treba pa je poznati zemljo ne le površno, temuč tudi to, kar je spodaj, v globočini. Zato je treba zemljo na več prostorih preiskovati; izkoplje se v ta namen jama globoka, da se vidi na tanko: koliko je dobre zemlje, koliko mrtvice, koliko čevljev globoko sega zgornja dobra zemlja, kaj je v globokosti, ali gruša ali pesek itd. Po takem preiskovanji gospodar lahko ceni rodovitnost zemlje.

Po tem se zemljišče razdelí v rede ali vrste.

Da je tako preiskovanje potrebno, priča to, da nimajo vse njive tiste lastnosti; na tej njivi raste lan, pšenica itd, na uni ne. To že vé prosti kmetovalec, ki ne ume nič o više omikanem kmetijstvu.

Razdelil bode torej umen gospodar svoje polje v rede, in za vsak red bo poseben kolobár kmetovanja sestavil. Al ta ali uni utegne prašati: kako neki je mogoče, kolobar sestaviti za celo posestvo? Ne bojte se tega! Ravno uravnavanje in razvrstenje zemljišč storí, da vse težave premagamo pri sestavljanji kolobarja in da za naše posestvo, čeravno so njegova zemljišča različna, napravimo pripravni kolobar za vsaki red.

Pamet že dá, da en kolobar ne more veljati za celo polje; ravno umni kmetovalec na tanko pretehta, ktere njive so enake lastnosti in ktere tedaj se morajo djati v en red, v eno vrsto. Naj mimo gredé vam povem, da pri gospodarstvu c. kr. više kmetijske učilnice v ogerskem Starem gradu so trije kolobarji, kajti polje je razdeljeno v tri rede in vsakemu redu je poseben kolobar odločen.

Kolikor boljša je zemlja, toliko laže je napraviti kolobar, kajti taka dobra zemlja more razne rastline rediti; na revni zemlji je pa to težavnejše, ker tù ni tako lahko mogoče, razne rastline rediti z dobrim vspehom.

Kadar gospodar napravlja osnovo za gospodarstvo svojo, treba je, da tudi preračuni: koliko bode sejal tega ali unega žita ali druzih rastlin. Dobro pa je raznotere rastline sejati, kajti take kmetije, ktere sejejo le žito, lahko mnogo izgubijo, ako v tisti letini žito slabo storí; kdor pa žito in kaj druzega, postavimo, ogeršico seje, umnejše ravná, ker mnogokrat se je pripetilo, da je žito celó slabo obrodilo, ogeršica pa je visoke dohodke dala. *)

Pri napravi osnove za gospodarstvo treba je tudi preračuniti čisti dohodek, kterega daje ta ali una rastlina. To dosežemo, ako preračunimo stroške setve, obdelovanja, žetve itd., pa tudi dohodke, ktere nam dá rastlina.

Pri osnovanji svojih zemljišč moramo tudi gledati na množico svoje živine, kajti treba je, da sejemo tudi ražne rastline za hrano živine. Prevdarili bomo tedaj, koliko bomo sejali tega ali unega žita, koliko detelje ali druge trave, koliko rastlin za kupčijo, koliko korenstva itd.

Kakor za polje, tako je tudi za vse druge dele našega posestva treba osnovo napraviti. Tako bomo prevdarili, ali bomo za vprego konje ali vole imeli; če imamo pašnike, kteri so prerevni za goveda, bomo v osnovi ustanovili ovčjo rejo.

Opustili bomo na dolgo in široko o tem govoriti, ker vsak gospodar vé, kaj da se najbolj priporoča pri napravi osnove za gospodarstvo njegove posesti; on pozná lastnosti svojega polja, podnebje svojega kraja itd. in lahko prevdari, kako bo mogoče, dohodke povikšati.

K sklepu v kratek pregled stavimo vsa dela pri napravi osnove za gospodarstvo kmetij; tale-le so:

1. preiskovanje lastnosti zemlje,
2. preiskovanje velikosti poljá,
3. uravnovanje zemljišč,
4. izbiranje rastlin,
5. izbiranje živine,
6. osnovanje poljskega reda,
7. preračunanje dohodkov od raznih rastlin in zemljišč,
8. osnova potrebnih pomočí za delo, to je, ljudí in živine,
9. znesek kapitala, ki ga gospodar potrebuje,
10. preračunanje čistega dobička od celega posestva,
11. osnova gospodarjenja za celo leto,
12. zapisnik, kteri gospodarju kaže vspeh njegovega gospodarstva vsako leto.

---

*) Se vé, da g. pisatelj tù le gleda na velike kmetije, kjer je mogoče, tako imenovanim „kupčijskim rastlinam“ prostora odločiti, in na dežele, ker se oljnata semena lahko v denar spravijo. Za naše večidel majhne kmetije treba je druge posetve.

Vred.

Od lanénega stebla do preje

je dolga pot, in kdor bi mislil, da od enega centa lanénega stebla, ki ga domú peljá, tudi toliko niti ali preje dobí, zeló bi se motil.

Poglejmo kako je to.

Kakor je znano, pri nas je še zmiraj navada, da lan na travnikih razgrinjajo, da ga rosa godí. In tako naj bo tudi to za podlago pojasnila.

Počez dá 100 funtov godnega lanénega stebla $14^1/_3$ funtov čistega prediva, 3 funte pa slabega, ki se le za surovo-debelo špago rabiti more, in $82^2/_3$ funtov lesenega dela.

Iz $14^1/_3$ funtov čistega prediva se dobí 5 funtov mikanega prediva in $7^1/_3$ funtov mikane tulje, kuke ali otre; 2 funta se pozgubita pri mahanji in mikanji.

Dobljenih 5 funtov mikanega prediva dade $4^1/_3$ lanene preje in $^2/_3$ funta odpade v predilnici, ker od $7^1/_3$ mikane otre (gehecheltem Werg) 5 funtov preje in $2^1/_3$ funta odpade v predilnici.

Ako se vzame lanéne preje $4^1/_3$ funta in 5 funtov mikanega prediva, je skupaj $9^1/_3$ funtov dobre dodelane preje, to je: 100 funtov godnih lanenih stebel dá $9^1/_3$ funtov dobre dodelane preje, 3 funte slabe preje, in $87^2/_3$ funtov pa lesenega dela.

Da se tedaj 100 funtov preje dobí, mora se 152 funtov surovega lanú ali prežljeja ali 1064 funtov, to je, čez $10^1/_2$ centov surovih stebel porabiti.

Po „Landwirthu“ posnel J. Sajè.

Slovesna delitev srebernih svetinj

in pohvalnih pisem pridnim sadjerejcem.

30. dne listopada l. l. so predstojnik kmetijske poddružnice gosp. J. Levičnik, c. k. okrajni sodnik v Loki, delili sreberne svetinje in pohvalna pisma, ki jih je lanski občni zbor ces. kralj. kmetijske družbe priznal pridnim sadjerejcem. Bili so priča te slovesne delitve preč. g. dekán Kramar, c. kr. okrajni predstojnik g. Derbič, fajmošter ložki g. Remic in več županov. Gosp. Levičnik so sè sledečim slovenskim ogovorom začeli delitev:

„Slavni odbor c. k. kranjske kmetijske družbe mi je svetinje in pohvalna pisma poslal z naročilom, naj jih razdelim možém in gospodinji, kteri so si s pridno rejo sadja posebno čast zaslužili. Rad dopolnim to naročilo, ki je na korist naši domovini.

Reja sadja je dobra podpora našemu življenju, našemu zdravju in našemu premoženju. Ni ne vse eno, ali je dežela naša puščava, kjer naš narod peša in umira, ali pa je žlahen saden vrt, kjer se moč našega gospodarstva okrepčuje.

Kmetijske družbe poklic je v tej zadevi bogastvo in srečo dežele širiti; zato slavni odbor družbe kmetijske v Ljubljani gleda posebno na to, v kterih krajih posestniki s previdnim trudom predeljujejo puščavo v prijeten saden vrt, ter vabi, dela takih posestnikov posnemati. Zakaj le takrat še le, kadar h temu, kar 10 rok pridno glešta, se pridruži še 1000 in 1000 rok, takrat še le se bode dežela premenila v sadonosen vrt.

Tudi v naší soseščini so možje, kteri so zavoljo pridne reje sadja posnemanja vredni, in ti so: Blaž Pintar, Jernej Pintar, Matevž Okorn, vsi od sv. Tomaža. Al če jih le imenujem, če tudi s prstom na-nje pokažem, vendar ta ali uni utegne reči: „ne vidim prav, kteri so.“ Zato jih okinčam s svetinjami, ktere jim izročujem danes po volji c. kr. kmetijske družbe v pričo slavne gospôde in častitih županov, in rečem: glejte! tisti, kteri imajo svetinje, tisti, kteri se svetijo, naj bodo drugim izgled. Pa so še drugi možje in med njimi ena gospodinja, kteri so velike časti vredni zavoljo pridne reje sadja, in tem je kmetijska družba podelila pohvalna pisma. In ti so ti-le: Janez Pintar in Blaž Brgant, obá od sv. Tomaža, Juri Koblar in Jera Eberl iz Zaliloga, gospod Martin Potočnik iz Trate, njim ali njihovim namestnikom izročujem častna pisma.

Konečno še enkrat svoje veselje razodevam, da mi je bila prilika dana, pridne gospodarje in marljivo gospodinjo počastiti, pa se v imenu kmetijske družbe zahvaljujem tudi častitim gospodom, kterih pričujočnost je mojemu delu še večo vrednost dala.“

Videlo se je očitno, kako veseli so bili vsi prejetega poslavljenja, ktero jih bode gotovo spodbadalo, da nikoli ne opusté, kar so marljivo začeli in izpeljevali več let.

Národno-gospodarske stvari.

Od kod bankovci in sploh papirnati denar?

„Novicam“ je došlo sledeče pisemce iz Koroškega: *„Bankovce in sploh papirnati denar vsak pozná; al večkrat slišimo, da je veliko preveć tega denarja pri nas in da to dela ažijo ali višo ceno srebru, za ktero nekdaj še vedeli nismo, bankovcem pa jemlje vrednost. Jaz nisem nikoli mogel pravega zvedeti, kako je s papirnatim denarjem, zato prosim drage „Novice“ — in gotovo tudi mnogim drugim vstrežete — da bi nam to stvar nekoliko razjasnili.“*

Gosp. dr. Gršak je v svoji „Čitalnici“ od 1865. leta, ktera je žalibog le v premalo rok prišla, to stvar prav jasno in obširno popisal; zato, ker je ne moremo bolje povedati, povzamemo z onega lista toliko, kolikor je treba, da odgovorimo na prejeto vprašanje.

Banke in bankovci so postali le počasi, ko se je začela razvijati trgovina. Najpred so se banke izcimile v talijanskih mestih v Benetkah in Genovi, pa tudi v Amsterdamu, Hamburgu itd. Bankovci so dobra pomoč kupčijstvu; dokler je srebra ali zlata toliko, kolikor bankovcev, je njih vrednost srebru in zlatu enaka, ker so bankovci le namestniki srebernega ali zlatega denarja; zato tudi ni čuda, da so bili časi, ko so trgovci radi spečali srebro za bankovce in še celó nadavek (agio) za-nje plačevali, kakor se zdaj v našem cesarstvu plačuje na srebro in zlato. Zdaj je vse polno papirnatega denarja, malega in velicega, in veliko veliko več kakor je sreberne ali zlate zaloge, in to jemlje vrednost papirju. „Čitalnica“ našteva pravila, ki imajo veljati, ako država ali bankar si hoče zdržati zaupanje, tako-le:

1. Treba je, da papirnat denar ima upno podlago, to je, zlata in srebra mora zmirom toliko biti, da se plača lahko ves papir, ki priroma nazaj k denarnici. Res, da so bili časi na Angležkem, ko v shrambah ni bilo ni krajcarja ne, ko je boj bil z Napoleonom I.; pa vendar je papir imel zmirom svojo veljavo. Al to je le za kratek čas mogoče. Treba bi bilo jako jako zvestih opravnikov in nesebičnih angeljev, kterih pa žalibože posebno v denarnih stvaréh pričakovati ni. Zato bo zmirom treba gotove zaloge, da nezaupno ljudstvo se zmirom lahko prepriča, da papir lahko zmenja za srebro.

2. Da se papir popolnoma zmenja za srebro, to je papirna zmenljivost. Je že res, da ves papir ne bo spet prišel nazaj; vendar ni vedeti, kaj pride. Zato je zmirom treba paziti. Pravijo pa, da tretji del papirja v srebru že krije vse potrebe (Drittelbedeckung); toraj bi za 300 milijonov goldinarjev papirja treba bilo zmirom imeti za 100 milijonov gold. srebra priprav-

ljenega, da zadostuje vsem potrebam. Al ta tretjinina varnost ni pravilna. Bili so časi, da je nektera banka hude čase pretrpela le s šestim delom gotovine, pa tudi so prišli viharji nad banko, ki je onemogla s polovico gotovine; propadla je. Iz bankinih zgodovin se vidi, da se zaupanje ne ravná samo po srebru in zlatu v kletih, temuč tudi po drugih rečéh, posebno po politiških razmerah.

3. Je treba gledati, da ne pride premalo papirnatega denarja med narod, to je, da se ne glasí na male iznoske, p. na 1 gold., 2 gold., že 5 gold. je med mali denar šteti; lahko se bi tej lastnosti reklo dokolikost papirnatega denarja (Appointirung), ker kaže, do koliko goldinarjev doli gré papir. Pri nas se vé, da imamo celó desetke papirnate. Na Angležkem pa še le začne papirnat denar pri 5 L, to je okoli 50 gold., za manj papirnatega denarja ni. Mali papirnat denar lahko čisto izpodrine srebro in zlato, veliki pa ne. Če pa, postavimo, pride nesreča, da so žetve slabe, da v naši državi ne bi bilo nikjer dobiti živeža, kaj bo, če ni srebra? Trgovec sosedne države nam žita ne bo hotel dati za papir, ki pri njem ne veljá nič, srebra pa imeli ne bi. Zato je dobro, da se zdrží srebro v deželi, da ga v hudih časih lahko porabimo. Iz več vzrokov toraj ni dobro, da se papir stavi na male goldinarje ali celó krajcarje.

Slovensko slovstvo.

„Cvetje“ Janežičevo.

Kdor s pazljivim očesom spremlja naše literature razvitek, gotovo je že opazil moža, ki delaven kakor mravlja in priden kakor bučela piše izvirne knjige, ali pa zalaga, kupuje in na svitlo daje spise slovenskih pisateljev — mislim namreč g. prof. Ant. Janežiča v Celovcu. On ni preskrbel naša učilišča samo z dobrimi slovnicami in slovarji, a okoli njega suče se tudi vsa delavnost na našem beletrističnem polji. Njegova zasluga je, da vsem nemilim okolnostim vkljub edini naš lepoznanski list „Glasnik“ vendar izhaja že deseto leto; njegova zasluga je tudi, da imamo „Cvetje“, ktero je naše lepoznansko slovstvo obogatilo z najboljšimi deli, kar jih je zadnja leta pri nas izšlo. Po „Cvetji“ smo dobili razun mnozega druzega: „Marijo Stuart“, „Viljema Tella,“ „Babico.“ „Spomine na Sokrata,“ „Ajanta“, „Zoro in Solnco“ — po „Cvetji“ smo dobili prvi slovenski izvirni roman, „desetega brata“ od Jurčiča. Kdo tedaj, ki pozna važnost beletristike, moč in silno potrebo v vsacem slovstvu, ne bi bil g. Janežiču za njegovo spretno in neutrudljivo delavnost iz srca hvaležen! Toda poglejmo, kako ga Slovenci podpiramo! Iz gotovega vira mi je znano, da med tem, ko so preteklo leto 1867 ljubljanski gimnazijalci in bogoslovci počez jemali 100 zvezkov „Cvetja“, bila je vsa ostala Ljubljana naročena samo na 27 iztisov!!! Tedaj med ubozimi ljublj. študenti, kterih je samo 600 in kteri med vsemi dvajsetimi profesorji nimajo le enega ne, ki bi jih bil k naročbi spodbadal, med temi je „Cvetje“ našlo trikrat več podpore, kot med 22.000 prebivalci vse slovenske, denarne in inteligentne Ljubljane. Razun mariborskih, celjskih, novomeških, varaždinskih in goriških študentov in bogoslovcev, ni imelo Cvetje v nobenem slovenskem mestu, v nobeni slovenski čitalnici naročnikov, ali pa tako malo, da ni spomina vredno. Ali se je čuditi torej, da je počil že glas, da bo „Cvetje“ zaspalo? Pa k sreči je spet začelo izhajati in ravno zdaj nam prinaša iz slovečega peresa g. Jurčiča nov izviren roman „Cvet in sad“, ki bo, kakor se kaže, po notranji in vnanji obliki še bolj dovršen kakor je „Deseti brat.“ Jaz mislim, da tak móž kakor je g. Janežič, ki za naše beletristike razcvit žrtvuje zdravje, čas in premoženje, zasluži več materijalne, tak pisatelj pak, kakor je g. Jurčič, več moralične podpore. Naš Walter Scott, kakor bi jaz g. Jurčiča imenoval, pokazal je v svojih mnogih, skoro vseh po Janežiču na svitlo danih, večih in manjih povestih, da tako, kakor on, ne pozna nobeden slovenskih novelistov, kar se jih je do zdaj oglasilo, djanja in nehanja, mišljenja in značaja slovenskega naroda. Slovenska inteligencija, posnemaj torej še ti našo šolsko mladino, in „Cvetje“ nam bo tudi v prihodnje ohranjeno! Posebno pa ve, čitalnice, pospešujte naročnikov nabiro in ve slovenske gospodičine sezite po „Cvetji!“ Prepričale se boste, da lepši, čisteji domači duh veje iz njega kot iz francoskih in nemških romanov, ktere navadno čitate! Slav. vredništvo „Novic“ pa srčno prosim, da še ono sè svojo veljavno besedo povabi Slovence, da se v prav prav obilem številu naročé na „Cvetje,“ kterega je slovenski beletristiki tako potreba.

Radomljan.

Dodatek vredništva. Če tudi navadno veljá misel, da novêle in njim slični beletristični spisi so le bolj berílo mladosti, in se to dokazuje s tem, da se take knjige nahajajo največ v rokah mlajših naj si bodi možkih ali žensk, vendar je tudi lepa novela, dober roman itd. zanimivo berílo hladnejši krvi. Pa če damo tudi veljati, da najraje mladež čita izdelke na beletrističnem polji — vendar vprašamo: ali more to druge, ki si prilastujejo imé rodoljubov, odvezati dolžnosti, da z naročilom podpirajo povzetje, ki je naše gore list, — ki vabi mlada srca, da se vnemajo za domačo reč in slovó dajó ptuji tvarini, ki je na škodo nravnosti slovenski. Pod vredništvom Janežičevem moremo si v svesti biti, da se tudi v romanih ne žalijo svetinje naše. Tem več pa je treba, da se podpira „Cvetje“, ker Matica naša za zdaj, ko ima toliko druge važne naloge pred seboj, se ne more spuščati na beletristično polje drugod kakor v letopisu, ki se druži s „Koledarjem“ enkrat na leto in dan. Zato rodoljubi vsi čujte glas Radomljanov in sezite po „Cvetji“ vsi, — še posebno pa vé gospé in gospodičine; verjemite, da zraven zabave bode vam berílo „Cvetja“ tudi to korist donašalo, da se igraje vadite krasnega maternega jezika!

Dopisi.

Iz Gradca 8. jan. ⁂ — Na Silvestrovo preteklega leta smo črni zemlji izročili truplo poštenjaka, ki je vreden, da mu postavijo „Novice“, ktere je od njihovega početka pa do zadnjega marno prebiral, mal spominek. Menimo tù Kolomana Kvasa, ki je od leta 1823. sem opravljal službo učitelja slovenščine na tukajšnjih visocih šolah in je bil skozi vrl rodoljub, če tudi očitno ni silil svojega imena med svet. Rojen je bil 29. novembra 1790 na spodnjem Štajarskem. Na literarnem polji je manj znan, toliko pa je treba opomniti, da je pomagal Dainku pri izdelavi slovenske slovnice, kar veljá, kakor vemo iz njegovega lastnega sporočila, tudi o Šmigočevi, leta 1812. v Gradcu izíšli slovnici slovenski. Če ima res v rokopisu slovensko slovnico, kakor trdi Šafařik (Geschichte der südslavischen Literatur. I. pag. 62.), bode se pokazalo, ko bode govorjenje o njegovi zapuščini. Zadnja leta je dostikrat tožil, da ne more več z napredkom slovenščine naprej, in starost ga je v tem nekako hudo ovirala. Da-si je več let sem prebiral malo novih slovenskih knjig, vendar „Novic“ ni nikoli položil na stran, da ne bi jih bil na tanko prečital. Podpiral je

rad národne zavode in je bil tudi slovenski Matici ud. Da-si k národnim veselicam že davno ni dohajal, vendar ni nikoli pozabil tudi v tej zadevi podpirati národni duh. Prejšnja leta je imel veliko sitnosti s tukajšnimi nemškimi prenapetneži, in če to kdo zanikuje, naj pogleda v knjigo pritožeb v bralnem društvu „Joanišče“, in videl bode, kako so ga često obirali in zaničevali zarad tega, ker jim v národnih stvaréh ni bil po godu. Če rajnemu smemo kako stvar oponašati, je to, da je bil pri deljenji spričeval iz slovenščine predober. Po tej poti se je na slovenski Štajer zasejalo veliko ptujstva in naši največi nasprotniki so često tisti, kterim je blaga slovenska duša pripomogla, da se jim je pot odprla v spodnje kraje. To bode pa sedaj pač drugače, ker krmilo v tej zadevi je zdaj v drugi roki in radi pritrdimo, da strogost je tù na vsako stran neobhodno potrebna. Zdaj se bode znanost slovenščine merila tako, kakor tirja dolžnost, kakor jo tirjajo časi.

Iz doljnega Štajarja 11. jan. — Graški „Telegraf“ je v 6. listu pod napisom „Die Statthalter“ prinesel članek, kteri dokazuje, da s tem samim, da so ministri svobodoljubni in pošteni, ni še pomagano deželam, treba je, da tudi uradniki njihovi in v prvi vrsti deželni glavarji so navdani istega duhá. „Telegrafov“ članek je sicer dobro pisan in vreden, da ga dunajsko ministerstvo pazljivo bere; vendar nekaj prav važnega pogrešamo v njem, in to je, da še posebno ne omenja žive potrebe, da pri nas na Štajarskem vlada ces. namestnik, kteremu je narodnost Slovencev ravno tako pri srcu kakor Nemcev, kajti vladno številenje od 1857. leta med 640.806 prebivalci našteva 369.246 Slovencev, tedaj več kot polovico prebivalcev slovenskega rodú. To je tolikošno število, da je v nebó vpijoča krivica, ako ta narod za pravice, ki mu gredó, še posebno beračiti mora — koliko pa je tega dosegel dosihmal, poglejte le v naše c. k. pisarnice, šole in druge naprave, čeravno še nikoli niso grešili nobenega Slovenca, kjer je šlo za davek in rekrute. Naša sosedna kranjska dežela ima le peščico nekih Nemcev, ki se Kočevarji imenujejo, in lejte! če tudi jih je le kakih 15000 med 467.441 Slovenci, vendar kako skrbno čuje vlada nad njimi, da se jim nobena narodna drobtinica ne odtegne med tem, ko kranjski Slovenci še zmiraj prosijo kruha svoje matere! Avstrija je zidana na narodno pravo vseh svojih prebivalcev; le takrat bode mirna in srečna, kader bo na njenem državnem poslopji resnica postala prislovica. „Justitia regnorum fundamentum“ (t. j. pravica temelj držav)!

Iz savinske doline blizo Celja 10. jan. — Tudi pri nas imamo mraza in snega toliko, da ga 3 leta nismo toliko imeli; drobne tičice so z gorá v polje priletele živeža iskat, pa tudi nekteri zajci so se približali hišam. — Pšenico prodajamo vagán (mecen) po 6 gld., rž po 4, turšico po 3 gold. 40 kr., krompir po 1 gld. 50 kr. cent; tudi vina imamo dosti — al kupca malo. Štrtin dobre kapljice veljá 36 do 40 gld. Malo si bomo vendar svoje zaostale davke poravnali, ki jih, kadar je letina slaba, nikakor plačati ne moremo, ker smo čez silo preobloženi ž njimi. Jaz lahko govorim, ker sem sam skusil. Jaz imam njivo, ki en oral meri; ker nekoliko v produ leží, se malo ž nje dobí, kadar je suša. Stari možje pravijo, da so plačevali od nje po 3 gold., in zdaj jih deset zadosti ni. Če pa plačam 15 goldinarjev, pa za en oral lahko v štant dobim. Iz tega pač vsak lahko vidi, kaka bremena pritiskajo na kmeta. Bog daj skoro boljše. Blaž Vintar.

Iz Koroškega 6. jan. *(Nekaj k ravnopravnosti na Koroškem.)* Pod št. 2669. od 21. sept. 1867. leta prejelo je srenjsko predstojništvo Jezersko od sl. koroškega deželnega odbora iz Celovca ukaz, naj poskrbí, da se nekteri pregreški zarad samovoljnega polastovanja lesa v občinskih gozdih in paša kozadi odvrne ter se vprihodnjič pogozdovanje po dotičnih postavah prične. Posameznih teh toček ne bodem našteval, temuč le povem, da je na to srenjski odbor pri Jezeru dne 26. oktobra 1867. l. v svoji tretji seji, v kteri so bili župan, svetovalca in vsi odborniki pričujoči, sklenil, vsem tem napakam po svoji zmožnosti v okom priti, in tako dopošlje zapisnik te seje v slovenskem jeziku slavnemu deželnemu odboru v Celovec. Na to pa srenjskemu predstojništvu Jezerskemu pod štev. 3804 dojde sledeči odlok: „Der Ortsgemeinde Seeland mit dem Bemerken zurück, dass beim kärntnerischen Landes-Ausschusse die deutsche die Amtssprache ist. — Kärnt. Landes-Ausschuss. Klagenfurt den 14. Dec. 1867. Janesch m/p. Sekr.“ Sedaj pa vprašamo: Ali se nam bo res treba za vsako dlačico puliti? Ali je res c. kr. ministerstvo te misli, kakor naš c. k. deželni poglavar grof Hohenwart, ki je brez nas — 120.000 koroških Slovencev — govoril, da na Koroškem se pri vradovanji slovenski jezik čisto nič ne potrebuje? Ali se ne obsodijo po takem postopanji, kakor je tù deželni odbor to vlogo rešil, naši nasprotniki sami? Ali imamo ravnopravnost res samo na papirji? Ali koroški Slovenec mora na veke biti sužnik nemškega koroškega odbora? Kaj zagotovlja čl. 19. v postavi od 21. decembra 1867? Mar bode tudi vprihodnje ustavna beseda manj veljala, nego odlok našega deželnega odbora?! Upamo vendar, da ta odlok ni še „ultimatum“ ogromnega Peruna!“

Iz Notranjskega 3. pros. — ? — *(Zima — volkovi — sol — kmečke batine.)* Silno huda zima z vsemi nadlogami je nastopila, ktera celó hudo tare uboge ljudí; že sami kmetje spravljeno seme jedó. Vrh vse hude zime pa ni še človek varen, ko izpod strehe stopi, kajti gladni volkovi, kar jih je gosp. pl. Langer v zadnjem deželnem zboru tako krepko zagovarjal, se jako množijo.*) Ti kosmati ljubljenčki so potem, ko so nekteri ovčji bleki, ki so jim vsakdanjo gotovo hrano dajali (samo vasi Volče v košanski fari so nad 10% glav ovác preteklo leto podavili), v Istro na zimsko pašo odšli, drugi pa se stisnili v tèmne hleve, da lože svoj glad tolažijo,**) skor vse srne po gozdih polovili, in ko je vrh tega jim še zadnjo hrano, namreč trohlevino, sneg pokril, začeli so selom bližati se. Ako bi bila strelina za zveri ostala pri starem, pa bi se bil deželni zaklad olajšal brezbrojnih druzih stroškov s tem, da bi vsak posestnik od svoje živine precej, ko jo past zažene, za vsaki goveji in konjski rep 1 kr., od bravine in kozlovine pa po ½ krajc. soseski plačal, ktera bi skupni znesek nemudoma deželni kasi odrajtala, bi se bilo pravo zadélo, ne pa, da bi se strelnina čisto odpravila! — Vse hvale vredna je skrb našega veleslavnege deželnega odbora ljubljanskega, da si, kar le more, za ljudstveni blagostan prizadeva, in da je med drugim tudi izprosil to, da kmetje saj lože dobivajo črne solí, kolikor je potrebujejo. Al vendar s to dobroto ni kmetu veliko pomagano, in to zato ne, ker se je črna sol na deželi tako zamerila, da je govedom ne dadó zobati, in če jo tudi dajo, jo pred prekuhajo ali saj preperó. Pravijo, da črna sol molznim kravam škoduje, ker neki po tej soli kmalu ob mleko pridejo. Čudna resnica je, kako se v Trstu s črno soljo godí. Ondi skoraj vsak

*) Nam se pa dozdeva, da tega ni toliko odpravljena strelnina kriva kakor huda zima z velikim snegom; saj se je to v prejšnjih letih in tudi v druzih deželah zmiraj slišalo, da so volkovi se bližali hišam, kader je bilo veliko snegá. Vred.

**) Ovce se navadno pri kmetu pozimi, ako na pašo ne morejo, v tèmi držijo, da zmeraj ne blejajo, ter lože pri mali krmi obstanejo. Pis.

tržašk postopač toliko centov na teden črne solí dobí, da jo precej na mestu čakajočim deželanom za dobiček od 75 kr. pri centu lahko prodá. Taki ljudje s to kupčijo prav dobro živijo; ubogi kmet mora pa za črno sol, kolikor je za svoje repe potrebuje, še pred za certifikat pri c. kr. gosposkah prositi. Ali so take naprave kmetijskemu napredku ugodne?! — zakaj ne bi revni kmet nepokažene solí proti poštenemu plačilu toliko dobil, kolikor je za svojo družino in živinčeta potrebuje; saj ne bo še morja in tudi ne sladke vode konec! Naj bi se raje tobak podražil; saj tisti, ki so ga vajeni, bodo pred kruh kakor tobak opustili. Sol je ena prvih potreb kmetu, kteri že tako dobiva mnogih batin od vseh stranî, če tudi mu leska ali breza po zadnjici ne poje, kakor na Kitajskem. Menim, da v prestrojeni Avstrii, kjer se ubijavcem in drugim hudodelcem poprej v zaporih navadna pokora odpravlja, se vendar ne bo še celó revni kmet za navadne poljske prestopke z batinami kaznoval. Nasproti bi pa poljske in druge tatove začasno prognanstvo iz dežele gotovo dosledno pokorilo, ako ne bi bil z dostalim ostrim zaporom zadovoljen. Kaznovanje ubogega kmeta pa zarad zanemarjenja kmetije gotovo ni več za sedanji čas, bolj bi pa darila v denarju, ktera bi deželna vlada z dogovorom kmetijske družbe pridnim kmetom po farah delila, svoj cilj in konec dosegla. Take osebe pa, ktere zanemarjajo svojo dolžnost za obdržanje cest, potov, mostov itd., naj se z globami kaznujejo; ako bi tako kaznovanje ne zdalo, naj bi se izvrstna pridnost tacih oseb po vladi po kakem primernem načinu pripoznavala. Gotovo bi tako ravnanje na eno in drugo stran napredek gojilo.

Iz Bistrice na Pivki. △. — Geslo sedanjega časa je: „Naprej!“ Po tem vodilu osnovala so se in se še snujejo bralna društva z imenom čitalnice. Tudi mi Bistričanje smo 7. avgusta 1864. leta obhajali rojstni dan čitalničin — zadremala je nekako, da jej moramo klicati naprej! naprej! Navdaja nas tudi nada, da se zopet zdrami, kajti z novim letom preselila se je v lepše in primernejše stanovanje. Za trdno upamo, da nas bo o predpustu vsaj z nekterimi besedami razveselila. Možje, beseda veljá, ne držite križem rok; pomagajte, da nam čitalnica se zopet krepko oživi. — Naj pri tej priliki bralcem „Novic“ povem še redko novico, da je 3. dan t. m. tukaj neka mati porodila štiri otročiče: tri fantiče in eno deklico, vse žive in zdrave. Tukaj bivajoči zemljemerci so zložili in jej v dar poslali 14 gold. Hvalevredno! Pa tudi drugi ljudje jej darove donašajo, kajti mati s tako obilnim blagoslovom je — revna.

S hribov vmes Ipave in Idrije 6. jan. J. H. — Prejmite drage „Novice“ od preprostega kmeta nekoliko vrstic s Črnega vrha, ki vam naj povedó, da, hvala Bogu, dobro je prišlo na moje besede, kajti vsi tisti možje, kteri so meni ušesa nabivali zavoljo slovenščine, so se predramili iz spanja, začeli so „Novice“ brati, po slovenski dopisovati, po slovenski pisma delati. Tudi to je veselo, da smo od preteklega leta od sodniške gosposke idrijske, od kantonske planinske gosposke dobivali slovenske poklice, in od sodnije vipavske sem dobil tudi cenitev po slovenski razpisano. Bog jih še toliko razsvitli, da nam tudi še razsodbe (urtelne) po slovenski pošiljati začnó. — Za veseljem pa pride žalost: ob novem letu se je pričela huda zima pri nas; zaslužka ni nič, pridelalo se je malo, revščina je velika; pa še druge hude nevihte gredó čez hribovskega kmeta: berači, koledniki in plajšarji, kterih ni moč brez špeha in žita od hiše odpraviti. Pa naj povem še to, kar me prav v srce bolí. V naši občini v Črnem vrhu imamo ljudsko šolo že veliko let, ktera dobro napreduje. Kar pa učenikovo in mežnarjevo plačilo zadene, bilo je pred več leti večidel v žitu, pa so šle zmirom pritožbe, da ni nič ta služba; pred nekimi leti se je naredila plača v denarjih, pa pride en uradnik in pravi, da 300 gold. more nesti služba učitelju in cerkovniku. Mi smo enoglasno odgovorili, da damo 300 gld. in povrh še 33 gld. več, pa da se ne bo pobiralo po vaséh. In vendar še to ni zadosti, kajti pošilja se hlapec z mavho okoli kmetov, da dobí špeha in potic, pa gré z vozom še sená brat, in za drva zahteva 20 gld., za metlje 10 gld. Namesti da bi mu jih župan skup spravil, pa gré sam okoli kmetov pobirat. Ker sem se jez ustavil temu, kar je odveč, mi je žugal, da — — —; al, ker vem, da so prazne te njegove besede, tedaj očitno le to povem, da le prava mera in vaga v nebesa pomaga. Učitelju in cerkovniku se mora dati, kar zasluži in kar mu je odločeno, — več pa tudi ne, ker revni kmet sam nima, da bi dal. Zato naj povsod le prava mera veljá.

Iz Ljubljane. — Ladija „Novara“ pripelje truplo nesrečnega cesarja mehikanskega Maksa v četrtek (16. dne t. m.) dopoldne ob poli desetih v Trst; odtod se popoldne pelje po železnici na posebnem iz Dunaja pripeljanem cesarskem, nalašč za pogreb pripravljenem črnem vozu v Ljubljano, kjer slovesno sprejet postojí 23 minut, in potem se odpelje na Dunaj. Zanimivo utegne biti našim bralcem, da zvejo, kako so cesarjevo truplo iz Kveretara, kjer je bil vstreljen, prinesli v Vera-Kruc 26. novembra l. l. Spremljalo ga je mnogo konjikov, kterih poveljnik je nosil v zapečatenem pismu trojne truge ključ, kterega je izročil županu omenjenega mesta. Truplo so nesli v farno cerkev, v kterej so bili zbrani župan, mestno starešinstvo in drugi prvaki. Vse drugo ljudstvo je moralo iti iz cerkve. Tegethofu, podadmiralu avstrijskemu, ki je bil iz Dunaja poslan po truplo cesarjevo, naznanijo, da je vse pripravljeno za izročitev. Tegethof pride sè svojim spremstvom. Zdaj odpro prvi dve trugi, kterih ena je lesena, druga pa iz cinka. Župan odpečati pismo, v kterem je bil zlati ključ, s kterem odpre tretjo trugo. V njej leží Maks črno oblečen. Obraz je prav dobro ohranjen, in vsak, ki ga je v življenju videl, spoznal ga je tudi zdaj. Truga je znotraj preprežena s črnim žametom. Župan vpraša Tegethofa: ali spoznava pričujoče truplo za truplo Maksovo? Tegethof odgovorí „da.“ Trugo zapró in župan izročí zlati ključ Tegethofu. Spisali so tam trije bilježniki (notarji) tri pisma o izročitvi trupla. Eno pismo je dobil Tegethof, drugo župan in tretje mehikanska vlada. Drugo jutro, to je 27. novembra, so prenesli Maksa iz cerkve na fregato „Novaro.“ — Vsak gotovo čuti veliko žalost, ki bode presunila srca cesarske rodovine, ko bode po večletni ločitvi prvikrat zagledala obraz velikodušnega cesarja, ki je tako nesrečno končal. In tudi Ljubljano, ki je videla pred 4 leti, s koliko radostjo se je nabirala mehikanska armada tukaj, navdajali bodo britki spomini, ko bode ves nekdanji up mehikanskega cesarstva videla — položen v črno trugo!

— *(Iz odbora c. k. kmetijske družbe.)* Ker je 8. dne t. m. družbi kmetijski od c. kr. deželnega predsedstva došlo pismo, da je gosp. Fid. Trpinec po Njih Veličanstvu cesarju potrjen za predsednika družbe, se je preteklo nedeljo 12. dne t. m. dopoldne ob 10. uri prvikrat snidel novi odbor. Predsednik pozdravlja odbor in dr. Orel odzdravlja pozdrav v imenu odborovem. — Ker je g. Malič zavoljo premnogovrstnih opravil stopil iz odbora, je bilo sklenjeno, mu za večletno marljivo podporo zahvalnico poslati kakor se je poslala že poprej mnogozasluženemu gosp. Ferd. Schmidt-u; na mesto g. Maliča se pokliče v odbor gospod, ki je za njim največ glasov dobil pri volitvi občnega zbora. — Vsled §. 7. družbenih pravil so se

sestavili odseki tako-le: V 1. odsek, to je, odsek za splošna društvena opravila so stopili gospodje župan dr. E. Costa, dr. Orel, Jož. Debevec, blagajnik M. Prégl in tajnik dr. Jan. Bleiweis, in ti so si za svojega prvomestnika izbrali g. dr. Costo; — v 2. odsek, to je odsek za gozdnarstvo so se vredili gospodje: dr. Jan. Ahačič, L. Dimic, Ern. Faber, Kar. Seitner in Fr. Schollmayer; gosp. dr. Ahačič je prevzel nalogo, da se vprašajo nepričujoči odborniki gospodje Dimic, Faber in Seitner, kogá si izberó za prvomestnika tega odseka, — v 3. odsek, to je, odsek za sadje-, svilo-, čbelo- in vinorejo so bili vredjeni gospodje: Jož. Seunig, dr. Orel, vitez Gutmannsthal, Seitner in Debevec, in ti so si za svojega prvomestnika izbrali g. Seunig-a, — v 4. odsek, to je, odsek za poljedelstvo in živinorejo so se vredili gospodje: dr. Orel, Seunig, Schollmayer, vitez Gutmansthal in Matija Koren, ki so si za prvomestnika izbrali g. dr. Orla. Pri izbiranji odsekovih prvomestnikov se je v obče gledalo na to, da stanujejo v Ljubljani, kjer od odbora morejo sprejemati naloge odsekove. — Dalje je bilo odločeno, da prvo nedeljo vsacega meseca dopoldne ob 10. uri je odborova seja. — Ko je odbor bil ustanovljen, poroča tajnik dr. Bleiweis o dveh nalogah, ki ju je za brzo rešenje kmetijska družba dobila od c. k. deželne vlade. Ena je zadevala to, naj družba izreče svojo mnenje, ktere izmed 16 Hartingerjevih gospodarskih tabelj naj bi se za ljudske slovenske šole prestavile v slovenski jezik? Zavoljo važnosti stvarí je obveljal dr. Costov predlog, da vsak odbornik dobí te tablje v roke na dom in da za-se prevdari, ktere naj se izberó; v prihodnji seji odborovi pa naj se stvar konečno reši. Drugo pa je bilo vprašanje c. kr. gospodarskega ministerstva: ali bi ne bilo potrebno, da se namesti samo enega kraja, kjer se zdaj vsako leto premije za konje delijo, izbralo vsako leto po več krajev? Odbor je pritrdil vsem predlogom tajnikovim, namreč: naj se vsako leto v Kranji, v Mokronogu in v Postojni (po 8 dni saksebi) delijo premije, in sicer povsod po 3 premije žebetnim kobilam, po 3 triletnim žebicam, žebcem pa v Kranji po 3, v Mokronogu po 2, v Postojni pa ena premija. Odbor bo željo razodel sl. vladi, naj se to tako zgodí, ker gospodarju z visocega Gorenskega je težavno svojo živino gnati v Mokronog, gospodarju iz doljnega Dolenskega ali Notranjskega pa v Kranj itd. — Konečno je bilo na vlogo dr. Ahačiča sklenjeno, da kmetijska družba naredí prošnjo (peticijo) državnemu zboru za znižanje vožnine za kmetijske pridelke po južni železnici, in so bili v odsek, ki izdela to pismo, izbrani gospodje: dr. Ahačič, dr. Bleiweis, dr. Costa in Jož. Seunig.

— Gospod Svetec je „Novicam“ izročil sledeči članek pod nadpisom:

Kako človek včasih lahko okrajne sodnije svetovalec postane.

Zadnje dni novembra meseca l. l. poči v Ljubljani govorica, da sem jaz okrajne sodnije svetovalec „c. k. kreisgerichtsrath“ postal. Rodila se je ta govorica, kakor se dobro vé, v kazini in sicer, kakor pravijo, ne iz druzega namena, nego da so s tem nekemu kazincu malo ponagajali. Ali našel se je nekdo, ki je to kazinsko novico brž pobral, ne prašaje, ali je resnica ali šala — kdo bi se tudi s takim malenkostnim prašanjem mnogo ubijal! — in na vse hitro se je to v „Zukunfti“ bralo. Vendar se mora pisalcu to pripoznati, da je bil toliko pošten, da je pristavil, da je to le govorica. Ali dunajski dopisniki, posebno českí, zajemaje iz „Zukunfti“ — to se vé, da spet brez vsega prašanja, ali je res ali ne — menda po pregovoru, „kdor mnogo praša, rad zajde“ — ti niso več pristavka delali, da je to le govorica, ampak so pisali vse za trdo resnico. Iz českih listov je ta reč prišla v nemške in romala iz časnika v časnik, in tako sem bil na enkrat, sam ne vedi kako, „c. k. kreisgerichtsrath.“

Ker sem vedel, da bo ta novica, čeravno bi bil vsak, komur je bilo mar za resnico, z lahkoma zvedel, da je laž, dobro došla vsem tistim, ki iščejo skandala in ki se radujejo, če morejo poštenemu človeku, posebno pa slovenskemu državnemu poslancu kaj pritekniti, volja me je bila, to reč precej razločno preklicati in že sem imel sestavek gotov za „Zukunft.“ Ali znanci, kterim sem bil svoj namen razodel, naravnost so mi odsvetovali rekoč, da ko bi človek hotel odgovarjati vsem opravljivim jezikom po časnikih, ne bi ni konca ni kraja ne bilo; posebno se pa za „Zukunft“ že tako vé, da nima večega veselja, ko na slovenske poslance blato metati. Jaz sem jih poslušal, vendar sem pisal prijatelju v Ljubljano, razložil mu resnico in ga prosil, naj to pové tudi vredništvu „Novic.“ Tako so „Novice“ prinesle 11. decembra l. l. določen preklic po mojih lastnih besedah, da nisem nobene službe ne prosil ne dobil, da se mi tudi nobena ponujala ni, in ko bi se mi tudi ktera ponudila, jaz ne bi je jemal, predno se bi ne domenil s svojimi politiškimi prijatelji. Mislim, da je bil to dosti jasen preklic. Pa kaj mislite, da se je kteri naših dopisnikov ali pa časnikov za-nj zmenil. Ne eden! Menda so si mislili: kaj nam mar njegov preklic! Mi smo to svoje storili, mi smo ga oblatili; naj gleda zdaj sam, kako se opere.

Pri vsem tem sem mislil, da bo stvar zdaj pri kraji, in mir besedi; pa kmalu sem se moral, ne ravno na svojo radost, prepričati, da imajo, česar nisem nikoli rad verjel, vendar le tisti prav, ki trdijo, da je človek bolj k hudemu nagnjen nego k dobremu. „Zukunftna“ obreka se je precej verjela, in z veliko marljivostjo hitro na vse straní svetá raznesla; a resnica, ki so jo „Novice“ z določno gotovostjo prinesle, našla je gluha ušesa. Da „Zukunft“ ne bo preklicavala, tega sem bil skoraj gotov, ker sem vedel iz skušenj l. l., kako malo ji je mar za resnico, in koliko pohujšljivih rečí nam je slovenskim poslancem zdaj vsem skupaj, zdaj vsakemu posebej brez vsake pravice podtikala. Al čudil sem se, ko je „Slov. Gospodar“ 2. t. m. isto laž iz novega pogrel; in še celó dalje šel od prve govorice. Po prvi govorici sem bil „c. k. kreisgerichtsrath“ že postal. Ta laž bi bila tudi brez preklicevanja le kratkega življenja, ker se mora taka reč v djanji pokazati, in se tù kmalu vidi, ali je ali ni. Ali „Gospodarjev“ dopisnik je to reč drugače zasuknil. On piše: „Cene (t. j. dr. Klun) o Svetcu po časnikih trosi, da za službo „kreisgerichtsratha“ prosi. Menda ima Cene prav, ker Svetec noče preklicati.“ Vsak vidi veliki razloček med postanjem in prošnjo; pa tudi, da je to laž veliko težje izpodbiti od óne, zakaj postane se le enkrat, ali prosi se zmirom lahko, in taka sumnja pri tistih, ki obreko radi verjamejo, za preklic se pa ne menijo, nima nobenega konca.

Po resnici povem, da sem prav nerad prijel za pero, da na te rečí odgovarjam, ker mi je te vrste pričkanje nad vse zoperno, in ko bi me drugi ne bili nagovarjali, jaz bi bil raji molčal. Zato bo moj odgovor kar mogoče kratek. Najpred mislim, da ni Cene te reči raztrosil, da je on najbrže pri tem čisto nedolžen, ampak da vsa krivica zadeva le naše dopisnike. Kar se potem mojega preklica tiče, mi se nekako čudno zdi, kako se more od mene zahtevati, da naj prekličem. Ali sem jaz laž raznesel? Naj preklicujejo tisti, ki so me po nedolžnem pred svetom obrekli! Mislim, da je

vsacega poštenega dopisnika in vsacega pravega časnika dolžnost, pred-no se spravi nad bližnjega dober glas, da pred resnico na tanko izpraša; ne pa človeka najpred pomazati in oblatiti, potem mu pa reči: če ti ni všeč, pa prekliči! Če se bo tako naprej delalo, ne bo nobenega mirú več. Pa bi človek še ne rekel toliko, ko bi bila posebno pri moji reči kaka težava, resnico zvedeti. Mislim, da se ne motim, da je „Gospodarjev" dopisnik jurist; njemu je tedaj sodnijska uravnava od 3. maja 1853. leta znana; on mora tedaj tudi vedeti, kje in kako se za službo „c. kr. kreisgerichtsratha" prosi, in ktere poti taka prošnja hoditi mora. Če tedaj že mene ali kterega mojih prijateljev ni hotel vprašati, naj bi bil pozvedel na dotičnih mestih, kamor bi bila moja prošnja priti morala. To bi bilo pravo ravnanje vestnega in poštenega dopisnika, ne pa iz zgolj lenobe in površnosti druge po nedolžnem sumničiti. Pa tudi proti logiki naših dopisnikov v tej reči moram protestovati. Postavimo, da bi bila njih novica tako resnična, kakor ni, da bi bil jaz res kako državno službo sprejel. Ali je bilo smeti, že zavolj tega samega me krivo soditi? Ali nimamo velike množice državnih služabnikov, ki so zraven tudi zvesti in pošteni domorodci? Jaz sam sem bil zeló 14 let državni služabnik, in kdo mi more očitati, da sem tisti čas le za hip bil svojemu narodu nezvest? Razločno se moram tedaj upreti v svojem imenu, ko bivši državni uradnik, in v imenu vseh, ki državne službe imajo ali se za-nje pripravljajo, nelogičnemu sklepu, da so vsi taki že sami ob sebi odpada od svoje narodnosti sumni.

Vem, da se mi morebiti kdo v besede vleti in poreče, sploh res to, kar trdiš, morda ni napačno; ali ravno pri tebi je to drugače, zakaj pomisli, da si ti za ustavo glasoval. To tvoje djanje bo komaj prav čisto na sebi. Za to rečjo bi nekaj tičalo. Na te besede pa jaz odgovarjam, da sem povedal očitno razloge svojega dela. Komur niso bili všeč, ta naj bi se bil spravil nad-nje in naj bi jih bil ovrgel. Dokler se pa to ni zgodilo, sem jaz te trdne misli, da nima nihče pravice, da bi mi podtikal druge nagibe in druge namene, nego te, ktere sem sam za vodilo svojega ravnanja očitno pripoznal.

Drugi pot mislim tudi še bolj na tanko naše stališče proti novi prenaredbi naših državnih razmer razložiti in pojasniti, ker mi je na tem ležeče, da se razločno pogovorimo med seboj, in da se po natančnem pretresu okoliščin naših in sedanjega položaja določno ustanovi, kaj je prav, kaj ni; je li v čem kaka zmota ali pregrešek ali ni; in kako bi bilo ravnati odslej?

Predno sklenem, moram pa vendar še par besedí spregovoriti našim časniškim dopisnikom, ne toliko zato, ker so ravno mene žalili, ampak, ker svojo službo slabo opravljajo.

Prvo bi jim rekel, naj ne bodo tako strašansko površni in nepremišljeni, in naj bodo vsaj takrat previdni in pazni, kedar gré za dober glas poštenih ljudí in za reči, ki celi narod živo zanimajo.

Drugo je, naj se varujejo tiste domišljije, ki si tako rada lasti nekako nezmotljivost, kakor bi le ona kaj vedela in znala, le ona pravo mislila — a vsak drug, ki ni tiste misli, da je tumpec in nevednež. Posebno v politiki vé vsak, ki se je ž njo kaj časa pečal, da se je treba kaj učiti, kaj skusiti, kaj misliti, pa še pride človek stokrat v zadrego, kaj je pravo. Kacih par fraz, ki jih človek v kakem časniku vjame, še ne storí politikarja, tako malo, kakor poznanje kacih par not muzikalnega mojstra, ali gledanje vojaških vaj dobrega vojvodo.

Tretje omenim način, ki je od nekaj časa sem jel med našimi politiškimi kritikarji navaden biti. Postali so vse preveč osebni. Po tisti nezmotljivi domišljiji, ktero sem že pred omenil, je vsak, ki ni kritikarjeve misli, že nedvomno na napačni poti. Pa ne samo, da se takemu um in zdrava razsodnost naravnost odreče, tudi značaj in poštenje mora v blato. Tu ni nobenega izgovora, da je kdo iz dobrega prepričanja, tudi ne, da je morebiti iz same zmote tako ravnal, o kaj še! le iz hudobije je to storil, sebičnik je, izdajavec, odpadnik. Posebno če je človek imel nesrečo, da ga je kteri kedaj med slovenske prvake štel, potlej gorjé mu, če s kritikarjevo pametjo vskriž pride; brez milosti se izbriše za vselej iz knjige pametnih, poštenih in narodnih ljudí!

To je grda razvada, ki se bo morala s korenino vred iztrebiti iz slovenskega časništva. Pravi sodnik mora objektiven biti; mora razlog z razlogom spodbijati, v stvarni prepir ne osebnosti vtikati in vsacega človeka za poštenega imeti in čislati, dokler se mu protivno ne dokaže. To je način med izobraženimi ljudmí. Le tako je mogoče med narodnimi delavci ohraniti slogo in vzajemnost.

Kritike se ne branimo — ali stvarna, objektivna, zvedenska mora biti; a take, ki se v razloge malo ali nič ne spušča, temveč le osebe grdí in opravlja, ne potrebujemo; ona nikomur ne koristi, škodi pa mnogo, ker ljudstvu zaupanje podkopuje do narodnih mož, razprtije dela in celi narod pred tujim svetom ponižuje. Ako niso vredni zaupanja in spoštovanja tisti, ki so med prvimi, kdo ga bo imel do onih, ki so zadej? Ali je pa mogoče, da bi tako občestvo napredovalo ter potrebno moč in veljavo zadobilo, lahko vsak sam presodi. Brez zamere! Svetec.

— *(Iz zbora kranjskih rudarjev in fužinarjev 5. in 6. dne t. m.)* imamo povedati, da je bil to prvi zbor te vrste, ki se je tako dobro vršil, da vprihodnje obeta še živejega udeleštva in mnogo korist za deželo, ako se pripravi odločen program in se potem zbornikom odprè obširno polje pomenkov (debate), ne pa le samih govorov, kteri se dajo še bolje brati v kakem časniku. Važneje razprave prvega zbora bile so te-le: C. kr. predstojnik kranjskega rudarstva Trinker je popisal nesreče, ki so se od leta 1862. do 1866. pripetile v rudnikih našega cesarstva in kako bi se jim v okom prišlo; s tega popisa se posname, da, kar se nesreč tiče, ki so zadéle delavce v rudnikih, je kranjska dežela skor v prvi vrsti, ker izmed 1000 delavcev se šteje čez 27 nesrečnikov. C. kr. rud. svetovalec g. Lipold je jasno dokazal, da po skušnjah v Idrii tako imenovano délo na čep ne koristi ne rudniku, ne delavcem in po takem brezpogojno delo donaša rudniku, pa tudi delavcu več dobička. — C. kr. polkovnik pl. Paradis je razjasnil važnost Besemerske kovine za stavbo železnih ladij, in da v tem bi môgle posebno gorenske naše fužine si dohodke pomnožiti. — Gosp. Pogačnik, ravnatelj rudnika škofjega, je popisal koristno izdelovanje bakra na mokri poti, gosp. Hinterhuber, ravnatelj rudnika v Št. Janževem, pa ondi navadno pripravljanje cinkove belíne. C. kr. rud. komisar Fritsch je razlagal važnost premoga v Avstrii in pri tej priliki željo izrekel, da bi vožnina za-nj se znižala na železnicah.

— V poslednji magistratni seji je posebno g. Malič povdarjal napako, da se sneg ni brž iz poti spravil; vožnja po mnogih ulicah ni bila mogoča, povsod pa je bila nevarna, mnogi so si noge ali roke zvili, stroški odpravljanja zmrznjenega snegá pa so vrh tega tudi veči. — Gosp. Pajk, obložen z opravili svoje službe, se je, ker ne more vsem vstreči, že tako naveličal sitnega mestnega opravilstva, da je neki prosil odpusta.

— Prečastita gospoda Fr. Kramar in Peter Urh sta bila novega leta dan v stolni cerkvi za kanonika slovesno ustavljena.

— Gosp. dr. Toman se je v pondeljek podal v zbor dunajske delegacije.

— Presvitli cesar Ferdinand je novi ribniški cerkvi daroval 500 gold. — Četvorčkom v Bistrici utegne po Njih Veličanstvu cesarja doiti posebna miloščina.

— Gosp. V. C. Zupan je izvoljen za voditelja društva za trgovske bolnike.

— V „Slov. Gospodarji“ od 9. t. m. nareja neki dopisnik iz Zagreba strašen ropot zavolj tega, da je neki oficial hrv. slov. računarstva v Zagrebu, ki je prosil službe deželnega kontrolorja v Ljubljano, dobil na svojo slovensko prošnjo v nemškem jeziku odgovor, da se je služba drugemu oddala. — V pojasnilo te dogodbe naj povemo, da je to službo oddajal deželni odbor; da je prošenj bilo več, med njimi ena v slovenskem jeziku spisana; da so vsi prošnjiki naročito izrekli, da so tudi nemškega jezika zmožni, in da referent v tej reči ni bil nobeden dopisnikovih „prvakov.“ Deželni odbor kranjski se sicer trdno drží pravila, da na slovenske vloge po slovensko odgovarja; pri teh prošnjah se je pa namerilo, da se je — kar nikakor nočemo zagovarjati — napisal kakor na druge nemške tudi na slov. vlogo ta-le odgovor: „Dem Herrn Gesuchsteller mit dem Bedeuten zurück, dass der ingedachte Dienstposten einem andern Bittsteller verliehen worden ist.“ Kdo je kriv, da se ta reč ni po strogem pravilu opravila: ali pisarnica ali referent, tega zavoljo par besedic ne bomo preiskavali; le toliko rečemo, da, ko bi bila v tem res ogromna napačnost, bi krivica saj celega odbora ne zadevala, ker ni nikjer navada, da bi odborniki pri tako majhnih odpravkih drug druzega kontrolirali. Ta pripetljej je pa vendar „Gospodarjevega“ dopisnika tako vžgal, da bljuje strup in ogenj najpred na deželne odbornike, ki so mu „strahopezdljivci“ in „babe“; potem pa na vse slovenske „prvake“ sploh, ki niso druzega ko „klika sebičnikov, ki hočejo narodne interese pod svoje osebne podklopiti“; konečno v sveti svoji jezi konstatira v svojem ter v imenu zagrebških Slovencev, da slovenski „prvaki“ niso več za rabo ter jih — odstavi. Tako je iz treh nemških vrstic prišla velika prekucija. Svet pa ugiblje: ali bi bil dopis iz Zagreba tudi tedaj tako grozovit, ako bi bil deželni odbor imel toliko služeb, da bi bil vsakemu prošnjiku po eno, če tudi z nemškimi odlokami, oddal? Nekteri milujejo dopisnikove „prvake“, da so tako nenadoma ob čast in svojo funkcijo prišli; nekteri pa že poprašujejo: kdaj bo konkurs za nove „prvake“ v „Slov. Gospod.“ razpisan? Vendar se ta reč utegne še nekaj časa vleči, ker ni prav znano, kje in kedaj so bili dosedanji „prvaki“ postavljeni, in od kod so dekrete dobili; tudi zastran naslova še ni vse na čistem, odkod je in ali je primeren našim demokratiškim razmeram. Kedar koli pa ta reč na vrsto pride, svetujemo g. dopisniku, ker kontrolorske službe ni dobil, naj kompetira zdaj za slovenskega „prvaka.“

— Laibaheričin „feuilletonist“ se je na kratke naše vrstice oglasil s tako širocim odgovorom, da se prav očitno vidi, kako ga je resnica v očí zabodla. Kader pa „feuill“. obleče svojo „salon-krinolino“, si obesi na-se rad tudi škarlatasti plajšč, ki ga je „nemška kultura“ v „Thierfabel-i“ skrpala, in kmečke „Novice“ so res vselej žalostne, da še niso spravile tolikega gnojnišča skupaj kakor „feuill.“ in njegovi patroni.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Dunaj. Vladni časnik „Wien. Ztg.“ je razglasil tri postave; ena zadeva plačila nemško-slovanskih dežel za skupne državne stroške, — druga, da te dežele prevzamejo ves drug državni dolg (blizo 4000 milijonov gold.) razun 30 milijonov, ki jih na-se vzame Ogerska, — tretja postava pa pooblastuje ministre, da z ogerskimi ministri sklenejo colno in kupčijsko zvezo.

— Zbor delegacij dunajskega in pa ogerskega državnega zbora se začné 19. dne t. m. Sklic tega zbora je neki zadržavalo to, da Ogri niso hotli, da bi obravnava državnega dolgá bila vsem avstrijskim deželam skupna zadeva, in res so tudi to dosegli; „mi vam plačamo 30 milijonov, za vse drugo nam ni mar“ — bila je njih beseda, in obveljala jim je. Ogri v delegacii hočejo le magjarsko govoriti, zato bo neki treba tolmačev.

— Grof Anton Auersperg in grof Fr. Salm-Reifferscheid sta prejela red železne krone 1. vrste, dr. Kuranda in pa dr. M. Kaisersfeld pa red Leopoldovega reda.

— Govorí se, da minister vojništva fml. John popustí to opravilstvo, in da na njegovo mesto pride fml. Gablenz ali pa Maroičić.

— Nekteri dunajski časniki, ki so prejšne tedne trobili vojsko spomladi, godejo zdaj spet mir.

— Od novih ministrov so časnikarji pričakovali program, to je, spoved, kako bojo vladali. Programi so besede, ki utegnejo prav lepe biti; to smo skusili pri Schmerlingovem „Rundschreiben“, ki je toliko svobode in tolike ravnopravnosti dihalo, da so na božični večer 1861. leta mnoga mesta razsvitljena bila na čast — onemu programu. In koliko je bil Schmerling mož beseda, to že dolgo vsakdo vé. Zato nas celó nič ne mika niti po govorni niti po pisani besedi — facta loquentur, — djanja bodo govorila!

Česko. Iz Prage. Dr. Klaudy, národni mož, je za župana izvoljen, Huleš pa za podžupana, kar je tudi dozdaj bil.

Moravsko. Zavoljo pridig o konkordatu pri nas, kakor v Šlezii, zaporedoma obsojajo in zapirajo duhovne. Ali je to koristno državi, bode prihodnost učila.

Hrvaško. Iz Zagreba. 7. dne t. m. se je začel deželni zbor tako tiho in pohlevno, da nihče ne vé, zakaj je pred zbornico stala divizija ogerskih vojakov in so v zbornici bili žandarji. V zboru je kakih 50 magjaronskih plemenitažev in blizo toliko uradnikov. Ne škofa Strossmajerja ne nadškofa Haulika ni v zboru. Zbornica se vé da je potrdila vse volitve. Deželnemu glavarju Rauchu in njegovim pomagačem je res obveljalo, da so spravili deželni zbor skupaj, a — ne hrvaški!

— Prvi letošnji list zabavnega našega časnika „Dragoljub“ je zavoljo zgodovinske pesmi pod naslovom „Što je prošlost hrvatska?“ v prepoved djan — in zakaj? zato ker je magjarski „liberalizem“ zavohal veliko izdajstvo v tej pesmi, ktera sega v 12 stoletij nazaj, popisovaje, kako si je narod hrvaški vselej le sam pomagal, ob svojo samostojnost le takrat prišel, kadar je tuje svoje brate imenoval in s tem si strup nesloge zasijal. — Res čudne rečí se godijo zdaj na Hrvaškem!

Listnica vredništva. Gosp. X v X: Prosimo šo večkrat kaj.

Kursi na Dunaji 14. januarja.

5% metaliki 56 fl. 60 kr.	Ažijo srebra 118 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 65 fl. 30 kr.	Cekini 5 fl. 73 kr.

Odgovorni vrednik: **Janez Murnik.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.